

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande |
Självständigt arbete i förskoledidaktik 15 hp | Utbildningsvetenskap
avancerad nivå | Hötterminen 2014

Mobbning i förskolan

– En studie om förskolepedagogers definitioner
av begreppet mobbning

Av: Albert Gustafsson
Handledare: Anna Lindqvist

Title: Bullying in pre-school – A study about pre-school teachers definitions of bullying

Author: Albert Gustafsson

Mentor: Anna Lindqvist

Term: Fall 2014

Bullying is something that is often times talked about in relation to school, in spite of that it's still something that is a very common problem. It is also rarely ever clearly defined, and is subject to a heap of different definitions. In order to prevent something, we must first understand it, and therefore define it. With that the purpose of this study is to examine swedish preschool-teachers definitions of bullying. How do they define bullying? Do their definitions differ from one another? The investigation was qualitative and used qualitative interview methods to interview four pre-school teachers about their deifnitions of bullying. These interviews were analyzed through conceptual history and hermeneutics. The conclusion of the study was that the interviewed pre-school teachers definitions were quite weak and rather poorly defined. Their definitions also differed quite a bit from each other, concluding that there's no clear definition of what bullying is in pre-school.

Keywords: Bullying, Pre-school, Definition

Nyckelord: Mobbning, Förskola, Definition

Innehållsförteckning

1 Inledning & Bakgrund	1
1.1 Syfte & Frågeställning	2
1.2 Teoretiska Utgångspunkter.....	2
1.3 Tidigare forskning	3
1.3.1 Mobbning inom etologin	4
1.3.2 Peter Paul Heinemann	4
1.3.3 Inklusion & Exklusion.....	5
1.3.4 Kjell Granström	5
1.4 Metod	6
1.4.1 Genomförande	7
1.4.2 Etiska överväganden.....	7
1.4.3 Material.....	7
2 Resultat & Analys	8
2.1 Resultat.....	8
2.1.1 Pedagogernas definitioner av mobbning	9
2.1.2 Skiljer sig mobbing från kränkande behandling?	11
2.2 Analys.....	13
2.2.1 Uteslutning och mobbning.....	13
2.2.2 Intentioner.....	15
2.2.3 Funktioner.....	16
2.2.4 Förklaringsmodeller.....	17
2.2.5 Finns mobbning i förskolan?	20
2.2.6 Läroplanen för förskolan	23
2.2.7 Migrationen från begreppet Mobbning.....	24
3 Sammanfattning	25
3.1 Avslutande diskussion.....	27
4 Källförteckning	29

1 Inledning & Bakgrund

”Mobbingsbegreppet är idag emotionellt laddat och fyllt av ofta konkurrerande innebörder.” - Anna Larsson, 2008 sid. 20

Mobbning är ett ord som ofta dyker upp i både tal och text i flera olika sammanhang. Oftast syftar det till upprepade trakasserier mot och av skolungdomar och de flesta är överens om att mobbing är något dåligt, och att det borde motverkas. Men som Anna Larsson (2008) skrev så är det ett begrepp som ofta är fyllt utav konkurrerande innebörder. Det verkar som att vissa individer, både pedagoger, föräldrar och folk som någon gång gått skolan, har sin egen lilla version av vad mobbing är och hur det borde åtgärdas och drar sig inte heller från att uttrycka den åsikten utan att ens ta in någon annans. Andra har en väldigt klar, men kanske något ogenomtänkt bild av vad mobbing är, trots att dennes definition enbart är grundade i egna spekulationer. Detta gör mobbing till ett väldigt unikt och minst lika underligt begrepp. Det är ofta omtalat i både skolor och sociala medier, och ofta är det väldigt känslomässigt laddat. De allra flesta har nog dessutom någon gång under sitt liv varit exponerad för mobbing då det är något som är mycket vanligt förekommande. Trots detta så är mobbing ett begrepp som på något vis kommit att stå utan en helt klar definition.

Karl Ljungström (2006) skriver att definiera mobbing korrekt är mycket viktigt då en felaktig definition kan leda till att man ser mobbing som enskilda händelser och behandlar det därmed som en vanlig konflikt snarare än som mobbing. Om en pedagog exempelvis definierar, och därmed behandlar mobbing som enskilda konflikter såsom bråk, kommer hen att hantera varje mobbings tillfälle som en enskild konflikt och därmed aldrig ta tag i den faktiska mobbingen. Med detta i åtanke valde jag att fokusera på pedagogers definitioner kring begrepp då många olika definitioner flyter omkring i både vetenskapliga, och folkliga sammanhang. Olika definitioner leder till olika tillvägagångssätt vilket oundvikligen leder till felaktiga tillvägagångssätt.

Så med detta i bagaget blev jag väldigt intresserad av att undersöka varför mobbning fortfarande är vanligt förekommande, trots all uppmärksamhet det får. Det var i denna nyfikenhet jag fann att mobbning, konstigt nog, är något som är relativt odefinierat, och ofta definierat på olika vis, och precis som Ljungström (2006) skrev så är det mycket viktigt att ha en korrekt definition av begreppet mobbning för att korrekt kunna förebygga eller motverka det. Helt plötsligt kändes allting självklart: om vi inte ens är helt överens om vad mobbning egentligen är så kan vi ju inte heller

motverka och förebygga det, och om det språk, sociala samspel, kamratskap och liknande tar sin början i de yngre åldrarna, bör väl rimligtvis även mobbning grundläggas där? Om detta stämmer, bör det inte vara av största relevans att förskolepedagoger har god koll på hur mobbning definieras och därmed motverkas?

1.1 Syfte & Frågeställning

Genom ovanstående hypotes blev mitt intresseområde som tidigare nämnt, definitionen av mobbning i förskolan, och med det är syftet med denna undersökningen att *få en inblick i hur förskolepedagoger definierar, samt ser mobbing i förskolan och om det skiljer sig från andras/vetenskapens definitioner.*

För att undersöka detta använde jag mig av följande frågeställning:

- Finns det variationer i förskolepedagogers definitioner av mobbning?
- Hur menar pedagoger att mobbning tar sig till uttryck i förskolan, om alls?
- Är det någon skillnad i förskolepedagogers definitioner av mobbning och kränkande behandling?

1.2 Teoretiska Utgångspunkter

Något jag väldigt tidigt upptäckte i min undersökning var, som tidigare nämnts, att mobbing är ett begrepp som har många olika innebörder beroende på vem du frågar, därmed valde jag att vända mig till begreppshistorien som är en, i grunden, idéhistorisk forskningstradition där man diskuterar hur begrepp har uppstått och förändrats i historien. Syftet med detta är att försöka förstå tankeprocesserna och förändringarna som ligger bakom idéerna och tankarna. I detta är begreppshistorian inte ensam, utan är ytterligare ett angreppssätt i en rad olika forskningstraditioner, som har som syfte att skapa en djupare förståelse kring olika tankeprocesser, däribland exempelvis diskursanalys eller paradigm. Begreppshistorien skiljer sig däremot från dessa då den fokuserar på objektet (alltså begreppet) snarare än systemen eller personerna. Begreppshistoria definieras alltså

av sitt objekt snarare än av en teori. (Lindberg, 2003) Genom detta valde jag därför att istället rikta uppsatsen på själva begreppet snarare än fenomenet, trots att denna teoretiska utgångspunkt oftast används inom idéhistoria, då mobbing är ett begrepp som både är relativt ungt och i dagsläget vagt definierat, men ändå väldigt omdiskuterat, i samhället. Intresset blev att undersöka vad mobbing faktiskt är, var det kommer ifrån och hur det faktiskt definieras för att kunna jämföra dessa definitioner med pedagogernas.

Analysen genomsyras även av Hermeneutiken som är en humanistisk tolkningsmetod som bygger på att tolka människor och deras handlingar genom igenkännande och egna erfarenheter. Syftet med att använda Hermeneutik är att försöka förstå genom introspektion och empati snarare än att bara försöka begripa genom logik. Denna tolkningsmetod blir ofta ifrågasatt av, bland annat positivismen, då det inte finns något riktigt sätt att validera en hermeneutisk tolkning. En slutsats baserad på egna erfarenheter kan trots allt inte kontrolleras och bidrar därmed till att ett resultat baserat på hermeneutik blir väldigt ostabilt och otillförlitligt. Med det bör inte hermeneutik ses som ett sätt att uppnå absolut, eller säker, kunskap, utan snarare som ett sätt att finna hypoteser som kanske inte skulle funnits av andra tolkningsmetoder. Syftet med hermeneutik blir alltså inte att försöka finna absolut kunskap, utan snarare att skapa sig en förståelse genom introspektion och empati som kan leda till en rimlig hypotes. (Thurén 2007) Hermeneutiken blir relevant för denna undersökning då mitt syfte är att försöka få en inblick i förskolepedagogers definitioner och tankar av/kring mobbing och då begreppet till sin natur är väldigt subjektivt och emotionellt laddat, samt fyllt utav varierande och stridande definitioner. Med det anser jag att det inte är tillräckligt att jämföra pedagogernas och vetenskapens definitioner, utan att det även blir viktigt att försöka förstå pedagogernas definitioner på ett djupare plan med hjälp av tolkningar genom jämförelser med egna, och andras, erfarenheter för att försöka få en djupare och mer rättvis inblick i deras definitioner och tankar kring mobbing.

1.3 Tidigare forskning

Något som är väldigt intressant med att studera mobbing är att man kan spåra det faktiska begreppet till sina rötter. Fenomenet däremot är en helt annan historia, hur länge har mobbing som vi idag kallar det existerat i mänskliga samhällen? Detta kan vi inte säkert svara på, det enda vi vet är att diverse situationer som begreppet omfattar förekommer i litteratur tidigare än mobbingbegreppet

själv. Exempelvis diskuterar Inga Sylvander i *Föräldraboken* (Asklund & Ödman 1963) orsaker till barns anpassningssvårigheter. Där kategoriseras ett antal olika "barntyper" såsom hackkycklingen, det blyga, det magra, det tjocka barnet etc. Dessa klassades som problematiska barntyper och Sylvander menade att fokus bör ligga vid att nå de bakomliggande problemen för att kunna anpassa de avvikande barntyperna.

1.3.1 Mobbning inom etologin

Själva begreppet mobbing har sina rötter i etologisk forskning. Inom den etologiska forskningen beskrevs mobbing som ett fenomen som skedde bland fåglar. En grupp av en underlägsen fågelart anföll en enskild fågel av överlägsen art, exempelvis kunde en grupp av småfåglar anfälla en nattuggla mitt på dagen. Detta beteende antogs vara självbevarande och hade som syfte att jaga bort fienden från närområdet. Man hade också iakttagit att fågelungar inte instinktivt visste vilka arter som var fiender, så man gissade att mobbing fyllde en ytterligare funktion i att lära fågelungar vilka arters som måste undvikas. (Larsson 2008) En av de första som sedan började diskutera mobbing i mänskliga sammanhang är Konrad Lorenz (1967), han är ofta kallad etologins fader och är en av de som tidigast studerat mobbing inom etologin. Hans grundtanke är att flockdjur, inklusive människan, behöver hålla samman, förhindra aggressioner inom, samt avgränsa andra ifrån flocken. Som etolog syftar han framförallt till fåglar, men han diskuterar även bland annat sociala avvikelser och beskriver mobbing som aggression som väcks av gruppen då en individ avviker för mycket från gruppens sociala normer, och i instanser som exempelvis skola eller militär tar denna aggression sig till grovt, hänsynslöst uttryck snarare än vuxenlivets subtila utfrysning.

1.3.2 Peter Paul Heinemann

Begreppet mobbing populariserades sedan år 1969 av läkaren Peter Paul Heinemann i tidskriften *Liberal Debatt*. Han baserade starkt sina teorier på Lorenz, och beskrev mobbing som fysiskt, eller psykiskt angrepp av en grupp med barn mot ett enskilt barn. Han menade att en slags aggressiv spänning kunde byggas upp inom barngrupper, och reflexmässigt utlösas då ett avvikande barn dök upp. Med tanke på att artikelns egentliga fokus var apartheid, så är mobbing snarare än produkt och en sidotanke av artikeln snarare än att det ligger i fokus. Han menar att olikheter i folks åsikter som

tar sig till våldsamma, kränkande eller allmänt drastiska uttryck visar sig på många håll, men vanligast mellan barn i barngrupper, det är detta som han definierar som mobbing och beskriver det vidare som ett sorts förstastadium för rasism, apartheid och folkmord. Denna artikel var startskottet för begreppet mobbing och blev inom kort ett modeord, då de flesta kunde relatera till situationerna begreppet omfattade även om de tidigare inte hade satt ord på det. (Larsson, 2008)

1.3.3 Inklusion & Exklusion

För att kunna analysera, och diskutera mobbing anser jag att det är viktigt att lägga en stabil grund för hur barns sociala samvaro ser ut, och faktiskt fungerar. Social samvaro är både fysisk närvaro, att man har någonting gemensamt eller att bara komma överens, alltså innebär social samvaro att man tar in, och delar på samvaron med andra. Ett socialt samspel finner sig inom detta och definieras som ett ömsesidigt utbyte av kunskap och erfarenheter mellan de som befinner sig i det sociala samspelet. Barn finner sig ofta i en social samvaro, och där är det önskvärt att få vara del av det sociala samspelet. Det är inom detta, just önskan av att vara del av det sociala samspelet, som begreppen *inklusion* och *exklusion* dyker upp. När ett eller flera barn går mot strömmen av det etablerade sociala samspelet sker antingen kompromiss eller exklusion. Kan vi kompromissa och försöka att integrera detta nya sociala samspel i vårt egna, eller svarar vi enkelt genom att stänga ute, eller exkludera detta? (Ytterhus 2011)

1.3.4 Kjell Granström

I boken *Utstött – en bok om mobbing* (Thors 2007) skriver Kjell Granström om en rad olika förklaringsmodeller för hur man kan förklara, eller tolka mobbing. Han delar in dessa förklaringsmodeller i tre olika kategorier: De som är baserade på att offret är orsaken, de som menar att förtryckaren, eller förtryckarna är orsaken, och de modeller som säger att miljön i sig är orsaken. Alla dessa förklaringsmodeller har en bakgrund till varför mobbningen uppstår och en åtgärd för hur man skulle kunna stoppa just den typen av mobbing. Exempelvis skriver han om en socialpsykologisk förklaringsmodell som är baserad på tanken att bakgrunden till mobbningen ligger hos offret. I denna modellen är bakgrunden att det finns en rad olika roller i en barngrupp som måste fyllas såsom pluggis, fräckis, blygis, kung, drottning med mera. Däribland dessa finns syndabock eller hackkyckling, förutsatt att alla vill vara med i ”pjäsen” så kommer alla att han en

roll de vill vara, och en roll de kommer att bli tilldelad. Alla roller måste tilldelas för att samspelet mellan dem ska fungera, och med största sannolikhet vill nog ingen vara syndabock eller hackkyckling, så när alla roller är fyllda blir rollen hackkyckling eller syndabock fylld av någon som inte lyckats att etablera sig som någon annan roll. Strategin för att åtgärda just denna typ av mobbning blir att regissören (läraren) försöker att finna en roll till eleven som är mindre destruktiv än den hen blivit tilldelad. Detta kan göras genom ett förändrat arbetssätt där man kan uppmärksamma egenskaper hos eleven som inte kommit fram innan.

1.4 Metod

I strävan efter att försöka på ett så djupgående sätt som möjligt undersöka förskolans definition av begreppet mobbning valde jag att utföra undersökningen på ett kvalitativt sätt. Detta för att jag ville dyka så djupt som möjligt in i själva begreppet. En annan anledning är att jag var mycket rädd för ett stort bortfall om jag skulle utfört studien på ett kvantitativt sätt. Jag förutsåg bortfall för en kvantitativ studie på grund av ämnets känsliga natur, även när jag eftersökte förskolepedagoger för att utföra denna studien var det ytterst få som kunde tänka sig att ställa upp. Även informanter som vid ett mycket tidigare tillfälle erbjudit sig att ställa upp på en potentiell undersökning avböjde så fort de hörde att det skulle handla om just mobbning. Ytterligare ett övervägande var att jag var rädd att de intervjuade skulle kolla upp definitioner av mobbning innan de deltog i en kvantitativ undersökning och att det på så vis skulle göra att studien inte längre representerade deras faktiska definitioner kring begreppet. Med det valde jag att hålla mig till kvalitativa metoder, då jag anser att de dels kommer ge en bättre förståelse kring hur förskolepedagoger definierar begreppet, och dels låter det mig gå in mer på djupet och försöka få en större förståelse för hur de tänker kring begreppet. Därmed genomfördes undersökningen genom att intervjua fyra stycken förskolepedagoger som här kommer att namnges som Kim, Alex, Robin och Love. Dessa namn är självklart tagna för uppsatsen och samtliga deltagare kommer att förbli anonyma.

1.4.1 Genomförande

Som tidigare nämnts valde jag att utföra undersökningen genom att intervjua fyra pedagoger, dessa intervjuer spelades in, transkriberades och analyserades därefter. Då undersökningen är kvalitativ använde jag mig under intervjuerna av kvalitativa intervjutekniker, vilka står i kontrast till enkätintervjuer där väldigt specifika frågor ställs och det inte ges väldigt mycket utrymme för följdfrågor. Trots intervjuernas enkla struktur gavs det alltså mycket utrymme till vidare diskussion kring ämnet om den intervjuade kände att det behövdes. (Ahrne & Svensson Red. 2013)

1.4.2 Etiska överväganden

Något som legat i fokus när jag både letat och utfört intervjuer är att vara ytterst försiktig med hur jag uttrycker mig då undersökningens natur är definitionen av ett begrepp många har en känslig relation till. Löfdahl skriver i *"Förskollärarens metod och vetenskapsteori"* forskningsetik bortom regelverket. Hon menar att i varje undersökning i förskolan så kommer man att stöta på etiska problem där det inte är helt självklart hur man ska förhålla sig, och detta kanske resulterar i att du exempelvis inte kunde ställa en viss fråga, eller att du sårar någon. Hon syftar i första hand till undersökningar som involverar interaktion med barn, och min undersökning involverar bara intervjuer med pedagoger. Men då jag anser att mitt ämne är något som är väldigt känsligt för många, inte minst vuxna, så har jag gjort mitt yttersta för att vara säker på att ingen känner sig uthängd eller kränkt på något vis. (Löfdahl 2014)

Alla deltagande har tagit del av vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet 1990). Deltagandet är frivilligt och medverkande hade tillfälle att dra sig ur när som helst, informationen de bidrog med behandlades anonymt. Samtliga deltagande gav sitt muntliga samtycke till dessa regler.

1.4.3 Material

Intervjuerna handlade, som tidigare nämnt, om förskolepedagogers definitioner kring mobbning. Genom detta valde jag att använda mig av kvalitativa intervjuer. Ulla Eriksson-Zetterquist & Göran Ahrne (Ahrne & Svensson, 2013) skriver om kvalitativa intervjuer. De menar att skillnaden mellan kvantitativa, och kvalitativa intervjuer är att en kvantitativ intervju är väldigt riktad då urvalet är

mycket större under en kvantitativ studie än under en kvalitativ. Därmed har en kvantitativ intervju väldigt strukturerade frågor som är inriktade på att få en viss typ utav svar. En kvalitativ intervju å andra sidan kan låta den intervjuade gå in på sidospår, diskutera och reflektera kring sina svar och frågorna som ställs under intervjun.

Trots att jag arbetar med kvalitativa intervjuer har jag en relativt kort frågeställning och därför varierade intervjuerna mellan 5 och 16 minuter i längd beroende på hur mycket diskussion och reflektion som kom fram under intervjutillfället. Intervjuerna transkriberades och det är genom de transkriberingar som analysen är utförd, alltså räknas transkriberingarna som studiens empiri.

2 Resultat & Analys

2.1 Resultat

I detta avsnitt kommer jag att presentera resultaten av intervjuerna i undersökningen. Som nämnt i metodavsnittet kommer jag att ge pedagogerna namnen Kim, Alex, Robin och Love. De fyra pedagogerna jobbade på två olika förskolor, Kim & Alex jobbade på samma förskola, och Robin & Love var på samma.

Kim & Alex hade båda gått någon form av förskolelärarutbildning på högskolenivå. Robin var förskolelärare och avdelningsansvarig, men hade inte någon examen inom förskolepedagogik, utan studerande för närvarande en erfarenhetsbaserad förskolelärarutbildning på distans och deltid. Love var, precis som Kim & Alex, högskoleutbildad. Hen var även avdelningsansvarig på sin avdelning i förskolan samt ansvarig för förskolans likabehandlingsplan. Detta avsnitt går igenom de två huvudfrågor jag hade i mina intervjuer och pedagogernas svar på, och tankar kring, dessa. Dessa huvudfrågor var:

1. Hur definierar du mobbingbegreppet?
2. Skiljer sig mobbing från kränkande behandling?

2.1.1 Pedagogernas definitioner av mobbing

Frågan som både var central i intervjuerna och i hela undersökningen var hur förskolepedagoger definierar begreppet mobbing. Nedan följer en summering av svaren jag fick under intervjuerna när jag bad om deras definition av mobbing.

Kim

”...mobbing kan både vara med kropp och språket...”

Den första pedagogen, Kim, hade en väldigt vag definition av mobbing. Hen la stor fokus på exkludering, och upprepade ett par gånger att ett uttryck som hen kunde se i förskolan var att barn exkluderar och inkluderar varandra från sina lekar och hem genom att exempelvis säga ”Du får inte leka med mig” eller ”Du får inte komma hem till mig”. Hen la även betoning på att hen pratade om barn i 4 – 5 års åldern. Så snarare än att ge en rak definition av begreppet så försökte hen istället definiera det genom att förklara situationer där hen tyckte sig se mobbing ta sig till uttryck.

Alex

”Just på den här nivån (förskolan) är det väl, asså, återkommande, när det är samma person som utsätts av en eller flera. Men här är det inte riktigt mobbing här är det mer retning och jag kan inte säga riktigt att jag har upplevt att det är mobbing, i den nivån som man säger mobbing på förskolan.”

Alex sa att mobbing är när en individ blir utsatt av många andra individer upprepade gånger, men menar att på hans förskola så förekommer inte mobbing, utan klassar det istället som ”retning”. Denna ”retning” har enligt pedagogen som funktion att pröva sig fram och försöka finna sin plats i barngruppen och därmed, samhället, genom att tämja på gränserna för att se vad som är ok eller inte. För att det ska vara mobbing menar hen att ”retningen” måste gå steget längre och påpekar att under hans 10-åriga karriär som förskolelärare har hen aldrig sett något hen skulle kalla för mobbing i barngruppen, men syftar däremot till skolan och säger att hen hört att mobbing förekommer där och eftersom att det förekommer i skolan så måste ju det beteendet tagit sin början någonstans.

Robin

”Definiera mobbing? Utfrysning tycker jag, mobbning kan vara mellan barn och barn, och det kan vara mellan pedagoger och barn. Jag definierar det så, och mobbning är mellan pedagoger också.

Men för mig är det ett ganska abstrakt begrepp tycker jag, mobbning kan vara allt...”

Denna pedagog definierade mobbing som en slags utfrysning som kan vara mellan barn och barn, pedagoger och pedagoger, föräldrar och pedagoger etc. Hen påpekade att hen tyckte att det kändes som ett väldigt abstrakt och därmed svårdefinierat begrepp, och definierade det genom att beskriva olika situationer där hen ansåg att mobbing kom till uttryck. Bland annat pratade hen om att mobbing kunde ske på grund av sexuella trakasserier, kön, religion, etnicitet etc. Centralt för hens definition var alltså utfrysningen och att det skedde upprepade gånger.

Love

” Hur jag skulle definiera mobbing?... det är ju när man medvetet eller omedvetet trakasserar en annan person.”

Definitionen Love gav var att mobbing är när man medvetet eller omedvetet trakasserar en annan person. Hen sa även att på hens avdelning sker detta inte då barnen på den avdelningen var 1 – 3, men menade även att om man inte lär barnen att skapa goda relationer mellan både varandra och andra individer och ting såsom naturen eller vuxna, så skulle de kunna börja mobba senare i livet.

Sammanfattning

Det finns en relativt stark skiljelinje mellan Kim & Robin och Alex & Love. De förstnämnda hade inte någon klar definition av mobbing utan försökte ofta definiera begreppet genom att beskriva situationer där de tycktes se vad de ansåg vara mobbing. Alex & Love stod i kontrast mot Kim & Robin genom att definiera begreppet, men fortsatte även med att säga att mobbing inte förekommit i deras barngrupper. Något som alla intervjuer hade gemensamt var att ingen av pedagogerna hade samma definition av begreppet.

2.1.2 Skiljer sig mobbing från kränkande behandling?

Den andra centrala frågan var om det, enligt pedagogerna, fanns någon skillnad mellan mobbing och kränkande behandling då uttrycken av de båda ofta verkar vara väldigt lika. Syftet bakom denna frågan var dels att försöka få en mer definitiv definition av mobbing, och dels att få en insikt i om de båda ens behandlas som separata begrepp.

Kim

”Jag vet inte, jag kan inte svara på den frågan.”

Kim började att säga att det kanske kunde vara två olika saker, fortsatte sedan med att säga att det kunde vara samma sak, och avslutade med att säga att hen inte riktigt kunde svara på frågan. Som tidigare nämnt hade hen en väldigt vag definition av mobbning från början, och frågan om mobbning skiljer sig från kränkande behandling var något som de flesta av pedagogerna uttryckte som svårt att svara på. Med det antar jag att om Kim inte hade en särskilt stark definition av mobbning från första början, så blir det väldigt svårt att diskutera om det skiljer sig från ”annan” kränkande behandling.

Alex

”Vi hade en incident för några år sen, då var det då en pedagog som råkade säga någonting när dom satt och diskuterade nån religion, och då, det var inte mobbing utan det blev en kränkning.”

För Alex var det skillnad på de två olika begreppen och hen menade att en central skillnad var intentionerna. Hen sa att kränkningar ofta va baserade på missförstånd i grunden och gav exempel på en incident som hänt på deras förskola där en pedagog hade diskuterat någon religion med barnen, och att ett barn genom den diskussionen känt sig kränkt. Alltså hade pedagogen i exemplet inte haft som avsikt att kränka, eller göra någon illa, men att barnet blivit kränkt ändå, medan någon som mobbar skulle kränkt någon annan med avsikt.

Robin

”Mobbning för mig är när det återkommer. Alltså jag kan kränka dig en gång och that's it, då har jag förstått att jag har kränkt dig. Men när jag mobbar, då mobbar jag varje dag.”

Skillnaden för Robin var att mobbing var någonting som återkom, medan en kränkning var något tillfälligt. Exempelvis sa hen att en kränkning skulle kunna ske omedvetet någon gång, men så länge kränkningen inte upprepades så var det inte mobbing.

Love

”För mig så, i och med att jag inte är helt såhär... har klart för mig vad just ordet mobbing är så skulle jag vilja lägga det som någon form av "dotter" till kränkning”

Love sa att hen inte riktigt hade jobbat med mobbing men ansåg att kränkande behandling var något som var mer heltäckande medan mobbing inte riktigt var i samma klass, utan var som ett sorts ”dotter-begrepp” till kränkning. Något som också är intressant att notera var att hen, som visat i citatet ovan, menar att hen inte riktigt har klart för sig vad ordet mobbing är.

Sammanfattning

Kim & Love hade liknande definitioner i det att de inte riktigt kunde klart definiera någon skillnad mellan de två begreppen trots att de båda verkade ha på känn att det inte riktigt var samma sak. Enligt Alex var den centrala skillnaden vilken intention förövaren hade, var det oavsiktligt kunde det inte räknas som mobbing, medan någon som kränkte med avsikt var en ”mobbare”. För Robin var det viktiga att mobbing var något som skedde upprepade gånger medan en kränkning var något som endast skedde någon, eller ett par gånger. Något som både Alex & Robin talade om var intentioner och medvetande under kränkningar, för Alex var det skiljepunkten mellan mobbing och kränkning, men Robin nämnde aldrig något om att en kränkning behövde vara medveten eller omedveten.

2.2 Analys

2.2.1 Uteslutning och mobbning

När Kim fick frågan hur hen skulle definiera mobbing var svaret och därmed, definitionen, som tidigare nämnt relativt vag. Det som stod i centrum för denna definition var hur barn exkluderade varandra genom att säga ”Du får inte leka med mig”. Hen definierade detta som mobbing, men om vi ser till hur barns sociala samvaro funkar samt Ytterhus (2011) tankar om exklusion skulle detta bara kunna vara ett tecken på avvikelse, att barnet kanske inte riktigt uppfattat sociala koder, eller var i ton med det rådande sociala samspelet i förskolan. Är det ens mobbning som beskrivs av denna pedagogen? Hur skiljer mobbning sig från ”vanlig” exklusion i socialt samspel?

Jag anser att skillnaden ligger i detaljerna, Ne.se definierar mobbing som:

”Mobbning är när en människa eller en grupp utsätts för olika typer av elakheter gång på gång.”

För att kunna fastställa huruvida en exklusion är mobbning eller inte måste vi veta mer om situationen. Hur ofta säger barn Y att ”Du inte får leka med mig”? Är det alltid barn Y som säger detta, eller är det fler som gör det? Händer det ofta, och är det alltid mot barn X, eller är det även mot fler barn? Det saknas helt enkelt information av situationen för att kunna fastslå om det är mobbing hen ser i dessa situationer, eller om det är något annat som tar sig till uttryck.

Ytterhus (2011) skriver om avvikande beteenden, eller barn som bryter mot det sociala samspelets regler. Om exempelvis normen i barngruppen är att man inte ska nypas, eller slåss, blir ett barn som bryter mot denna regel avvikande och går därmed per automatik mot det sociala samspelets ström. Något som blir intressant, och som något suddar ut gränsen mellan mobbing och exklusion blir vissa avvikande beteenden. Säg att ett barn (Barn X) som ständigt bryter mot reglerna i det sociala samspelet i förskolan konstant söker kontakt med ett barn (Barn Y) som är välanpassat i det sociala samspelet och barngruppen. Barn Y kommer inte överens med Barn X då det ständigt bryter mot dessa regler och väljer därför att ständigt neka Barn X inklusion i det sociala samspelet. Barn Y har inte någon direkt illvilja mot Barn X, utan exkluderar hen på grund av att samspelet mellan Barn X, Y och barngruppen helt enkelt inte funkar på grund av samverkansbrott från Barn X. Skulle en situation som denna klassas som mobbning, trots att det inte finns någon direkt illvilja, och trots att Barn Y inte är ute efter att sära eller kränka? Om man ser till Nationalencyklopedins definition där

det är upprepade elakheter mot en eller flera som är mobbning så måste vi svara på ytterligare en fråga – Räknas exklusion som en elakhet, oberoende av intention och hur definierar vi ens en elakhet?

Alex beskriver liknande situationer som Kim, men menar att dessa inte är uttryck för mobbning utan snarare ett sätt att finna sin plats i barngruppen. Marie Wrethander (Thors 2007) skriver i boken *”Utstött – En bok om mobbning”* om en studie hon utförde. Där observerade hon relationsarbetena mellan elever i en skolklass under skolår 4. En av de observationerna hon gjorde involverade tre tjejer (Lina, Lisa och Caroline), Lisa och Linn var redan etablerade vänner och kallade sig för ”bästisar” medan Caroline gjorde upprepade försök till att bli inkluderad i Lina och Lisas grupp. Trots dessa försök så svarade Lina och Lisa Caroline med att markera sin vänskap snarare än att inkludera henne. Det verkade som att de funnit någon slags harmoni i sin duo och kände att Caroline inte var en inklusion de ville göra till sin grupp. Senare gav Caroline upp sina försök till att bli vän med Lina och Lisa, och började vara med andra vänner istället. Detta speglar den andra pedagogens tankar kring att uteslutning, eller exklusion, inte nödvändigtvis behöver vara mobbning, utan kan snarare vara ett sätt att finna sin plats i gruppen.

Som kontrast skriver Wrethander vidare om ett annat relationsarbete hon observerade under sin undersökning, där fyra killar (Andreas, Tobias, Linus och Daniel) upprepade gånger använde en finsktalande nykomling till klassen (Markus) som ett redskap till att förstärka sin egen vänskap. Det blev som en slags sport för dem att få Markus att skrika ”SLUTA!”, exempelvis genom att ta hans keps eller reta honom för hans finska dialekt. Då det var accepterat att reta Markus för de fyra andra killarna blev det efterhand normen, blev det nästan som ett skämt, eller något de helt enkelt gjorde för att roa sig själva. På grund av detta fungerade Markus som ett sätt att förstärka relationerna mellan de fyra andra killarna. (Thors 2007) Alex definierade mobbning genom att säga att det var ”något mer” än vad hen kallade för barnens ”testning”. Skillnaden mellan Lisa, Lina, Caroline och Tobias, Linus, Daniel, Andreas och Markus kan ge viss insikt i var det går över i att bara ”testa”, eller försöka finna sin roll i gruppen, och vart det går över till mobbning. Trots att Lisa och Lina uteslöt Caroline mobbade ju de inte henne för den sakens skull, men när de andra hackade ner på Markus så kunde man se ett klart fall av början till mobbning. Man kan dra slutsatsen att uteslutning eller exklusion inte nödvändigtvis innebär att någon är mobbad utan att, precis som Alex sa, det måste ”gå steget längre”.

2.2.2 Intentioner

Något som även var centralt för Alex definition av mobbning var intentionerna som låg bakom. Hen menade att en kränkning var något omedvetet medan mobbning var något som var medvetet menat att göra någon illa. Love kontrasterade detta helt med att påstå att mobbning var en medveten eller omedveten kränkning. Jag tolkar detta som att hen menar att även om man kanske har som avsikt att inte mobba någon, utan kanske bara har som avsikt bevara en social dynamik (exempelvis som Lina och Lisa), så kan man mobba någon omedvetet.

Mobbarens intentioner är någonting som ofta diskuteras i litteratur och texter som syftar till mobbing. Sara Damber (Thors 2007), anti-mobbning stiftelsen *Friends* grundare, berättar om hennes upplevelser om när en grupp av klasskompisar mobbade henne i högstadiet. Hon beskrev sina upplevelser som att eftersom att klassen hade vart stökig redan under mellanstadiet, så behövde de någon att skylla ”allt det jobbiga” på, och i och med det så fann de Sara. Något som hon återkommande skrev i sin dagbok var ”varför gör de så?” och ”varför blir det såhär?”, alltså en slags oförståelse för varför just hon var utsatt. Senare i hennes berättelse framkommer det att när hela hennes situation vart blottad och skolans kurator kallats in har de klasskompisar som mobbat Sara uttryckt sin sida av det hela som ”vi vet inte varför vi gjorde såhär”. Så precis som Love pratade om, att mobbning kan vara något medvetet eller omedvetet, beskrivs det i Saras berättelse nästan som att mobbarna var omedvetna om sina intentioner. Som att de snarare än att de utan någon sorts avsikt att såra, eller ens någon förståelse för deras eget agerande, bara ”mobbade”. Ett rimligt antagande när man tittar på Saras berättelse, och mobbarnas uttryck om situationen att de inte visste varför de ”mobbade”, är att detta tog sig till uttryck i en kontext där auktoritet i form av kurator befann sig, och att de i hettan av att för första gången behöva stå till svars för vad de gjort bara spottade ur sig att de inte visste vad de sysslade med för att delegera skulden från sig själva till något de inte hade kontroll över. De var trots allt högstadieelever, och därmed bara i 13 – 15 års åldern. Så frågan blir: Var mobbningen i denna situation medveten? Det kan vi inte säkert veta, och kan därför inte genom detta säkert fastställa om varken Alex eller Love har rätt i att mobbningen behöver vara medveten eller inte. Låt oss därför istället för att titta på mobbarens intentioner gå ännu längre bak och titta på mobbningens funktioner.

2.2.3 Funktioner

Mobbning är någonting som sällan beskrivs i ett annat ljus än att det är dåligt, och att det inte får ske eller existera alls, och självklart är det någonting som inte är välkommet då någon far illa ut av det, både mentalt och fysiskt. Men om vi nu vet att mobbning är någonting dåligt, och vi har sedan 70-talet haft en dialog kring det och ständigt försökt nå den uppkommande generationen med budskapet att inte mobba, men att det trots detta förekommer än idag, är det inte då rimligt att anta att mobbningen fyller någon slags funktion?

Ofta när mobbing beskrivs i litteratur så framställs de eskalerande beteenden som leder till själva mobbningen som något som kanske inte från början var meningen att såra, utan började som skämt. Ett exempel på detta var det tidigare nämnda exemplet ur boken *Utstött* om Andreas, Tobias, Linus, Daniel och Markus, där det hela började med att försöka få Markus att bli arg, och att det på något sätt blev en aktivitet som fungerade som ett sätt för killarna att roa sig och genom det förstärka sin vänskap. (Thors 2007) I avsnittet "*Tidigare forskning*" tog jag upp etologen Konrad Lorenz (1967) som redan innan mobbning var ett begrepp som applicerades i samhället, använde sig av det för att beskriva ett beteende hos flockdjur, inklusive människan. Han antog att dess funktion var att förhindra aggressioner inom, och avgränsa andra ifrån flocken. Är det detta som tar sig mänskligt uttryck i exemplet om pojkarna? Att det är något som instinktivt lever kvar hos oss, och som har som funktion och avsikt att förstärka gruppen genom en gemensam fiende? Är uttrycken till mobbningen i detta fall i högsta grad är medvetna, men att intentionerna eller anledningen bakom handlingarna är något som är mer instinktivt och omedvetet? Jag kan själv relatera till situationer från min egen barndom som liknar detta, och känner därför igen mig på många plan. Dels att som grupp förlöjliga någon annan mest för att "det kändes kul" och hur det eskalerar över tid och leder till en förhöjd grupptillhörighet, och dels från andra sidan som offer för dessa upprepade "skämt". Jag har aldrig sett detta som mobbning, utan snarare som Alex pratade om att man "testar" sig fram för att finna sin plats i gruppen. Men är det så att mobbning är just detta och att det helt enkelt kommer i varierande grader? Sara Damber (Thors 2007) tog upp det i sin berättelse att när hon var utsatt för mobbning, så var stämningen i klassen "lättare" då de hade någonting gemensamt att prata om och skratta åt. Kan detta vara ett uttryck för det som Lorenz (1967) pratade om när han menade att mobbningens funktion var att avgränsa andra ifrån flocken?

Om mobbning har denna funktion så skulle man kunna säga som Love att mobbningen inte behöver vara en medveten handling, utan att det snarare är något som sker instinktivt inom gruppen. Men är

det verkligen så enkelt, är mobbning verkligen bara en instinktiv funktion som har som syfte att skapa en slags rangordning inom flocken? Inte nödvändigtvis, det finns en rad olika förklaringsmodeller för hur mobbning uppkommer, eller varför det ens förekommer.

2.2.4 Förklaringsmodeller

Några av dessa förklaringsmodeller presenteras av Kjell Granström (Thors 2007), dessa förklaringsmodeller delar många likheter med de intervjuade pedagogernas definitioner då de till stor del snarare än att ge en klar definition började försöka förklara begreppet genom uttrycket eller beskriva situationer där de upplevde att mobbning tog sig till uttryck. Granström delade upp dessa förklaringsmodeller i tre stora kategorier – Modellerna som menar att orsaken till mobbningen ligger hos offret, de som menar att orsaken ligger hos förtryckaren och de som anser att orsakerna finns i miljön. Jag kommer nedan att diskutera dessa modeller, och diskutera likheter mellan de definitioner och tankar pedagogerna i mina intervjuer hade och dessa förklaringsmodeller.

Offret

Robin pratade om en slags ”indirekt mobbning” där hen menade att föräldrar ibland sätter sina barn i utanförskap genom att göra dem annorlunda genom exempelvis religion eller diskriminerande kultur. Exempelvis beskrev hen att det fanns barn i hens grupp som inte fick umgås med killar för att de var tjejer, eller barn som var judar som inte fick umgås med muslimer, eller tvärtom.

Granström (Thors 2007) skriver om en biologisk förklaringsmodell som menar att orsaken ligger hos offret, han menar att när man frågar barn i skolåldern om varför vissa barn blir mobbade så svarar de ofta att det är för att de är annorlunda, både fysiskt som att vara tjock eller från annan etnicitet, eller psykiskt genom avvikande vanor eller beteenden. Att det är de avvikande som blir mobbade förklaras genom Lorenz (1967) tankar kring att fysiskt starka individer i djurriket trycker ner de svaga för att skapa en slags rangordning inom flocken. Detta appliceras på människor genom att påstå att avvikande barn besitter genetiska egenskaper som provocerar andra och genom det blir mobbade. Han skriver dessutom att denna förklaringsmodell inte har särskilt stabilt vetenskapligt understöd, trots att det är en ganska vanligt föreställning hos folk. Robin pratade visserligen om att föräldrarna för vidare sina diskriminerande åsikter till barnen genom att exempelvis, som tidigare nämnt, säga att de inte får umgås med barn från en viss religion, etnicitet eller av ett visst kön. På så vis satte sina egna barn i utanförskap, eller ett ”annorlundaskap” och att de genom det

kunde komma att bli mobbade. Den biologiska förklaringsmodellen syftar framförallt till det genetiska, precis som hur man under studier av djur i fångenskap kan se att de som genetiskt är svagare blir ”hackkycklingar”. Men Granström skriver även om hur annorlunda vanor, eller åsikter, också sätter dem i samma utanförskap som skulle vara orsakat av något genetiskt hos barnet. Jag tolkar det som att det genetiska och det sociala likställs, då Granström (Thors 2007) senare skriver att en av åtgärderna för att stoppa mobbningen, om den biologiska förklaringsmodellen appliceras, är att man kan ”styla” om barnets utseende i ett försök att eliminera ”annorlundaskapet”.

Alex pratade under intervjuerna av barnens ”testning”, hur hen ansåg att hen aldrig hade sett mobbning i förskolan, utan skulle istället beskriva det som att barnen sökte sin plats i gruppen, och som extension, i samhället. Detta liknar vad Granström kallar *den socialpsykologiska förklaringsmodellen*. Med det han menar att inom denna förklaringsmodell kan en grupp av skolbarn ses som en teaterpjäs där olika roller såsom ”pluggis”, ”sportis”, eller ”blygis”, däribland finns ”hackkyckling” och ”syndabock”. Varje roll måste fyllas, och då självklart ingen vill vara hackkycklingen eller syndabocken söker sig barnen till andra roller, och de icke önskvärda rollerna blir lämnade till de barn som inte lyckades identifiera sig som något annat i gruppens ögon. Så är denna ”testning” som Alex beskriver som ett slags förstadium för mobbning?

Förtryckarna

Granström (Thors 2007) presenterar två stycken modeller som ser förtryckarna som utlösaren till mobbning, en inlärningspsykologisk, och en psykoanalytisk förklaringsmodell. Den inlärningspsykologiska modellen menar att mobbning sker för att förövaren, eller förövarna, besitter bristande sociala färdigheter som är orsakade av en slags ”felinläring”. Alltså att förövaren inte lärt sig att exempelvis inte tränga sig för i kön, inte använda fula ord, knuffas eller vänta på sin tur. Detta kan bero på att förövaren inte fått dessa etikettregler ifrån hemmet, eller att skolan inte klargjort elevrollen tillräckligt. Denna typ av förövare jämförs med barn med skrivsvårigheter i det att precis som att vissa barn har svårt att lära sig skriva, har vissa svårt att lära sig det sociala samspelet, och svarar därför med aggression. Jag anser att denna förklaringsmodell är väldigt svår att greppa, då den angränsar mycket till de tidigare modellerna om att de som är avvikande blir mobbade. Detta kan även kopplas till Ytterhus (2011) och hennes tidigare nämnda tankar om hur barn med bristande sociala färdigheter, eller barn som brister mot det sociala samspelets normer, blir exkluderade för att de stör det rådande sociala samspelet. Bör inte förtryckaren i detta fall vara exkluderad, och kanske till och med själv mobbad? Jag har inte funnit något bra svar på den frågan,

eller ens sett frågan bli ställd. Men man skulle kunna anta att en undergiven och blyg person som besitter dessa brister kanske trots detta inte skulle ta steget och börja mobba för att aggressivt söka kontakt, utan skulle istället möjligtvis ”nöja” sig med att bli exkluderad. Någon som är mer dominant eller självsäker skulle då kanske agera motsatt och börja mobba för att, som Granström beskriver, det är det enda sätt som förövaren vet hur hen får kontakt med andra.

Den andra förklaringsmodellen Granström tar upp inom denna kategori är den *psykoanalytiska förklaringsmodellen* som syftar till att förövare kommer från problematiska hemförhållanden och har därför växt upp i en otrygg hemmiljö. Vårdnadshavarna i dessa typer av miljöer är ofta väldigt emotionellt frånvarande, ointresserade och generellt väldigt bestraffande. Detta gör att dessa typer av förövare inte kan hantera besvikelser och motgångar på samma sätt som andra barn kan, utan hanterar dessa typer av känslor genom att låta dem komma till uttryck genom förödmjukelser och dominans. Detta skulle man kunna koppla vagt till Robins beskrivningar av föräldrar som sätter sina barn i mobbningsituationer genom att lära dem diskriminerande kultur. Precis som Robin beskriver, så tolkar jag den psykoanalytiska förklaringsmodellen som en sorts andra sida av samma mynt, som att snarare än att föräldrar sätter sina barn i utsatta situationer, eller situationer där de är strängt uppmuntrade att diskriminera andra, så kan emotionell frånvaro från förälderns sida leda till att barnet söker bekräftelse på andra sätt och då ofta, som modellen föreslår, genom mobbning.

Miljön

De två sista förklaringsmodellerna som Granström (Thors 2007) tar upp har med miljön att göra. Den första kallar han för *en gruppsykologisk förklaringsmodell*, denna modell menar att om aktiviteterna och ledarskapet i en klass blir för svårt och ostrukturerat kan det resultera i att klassen blir orolig och att denna oro leder till aggressioner som lätt leder till att eleverna utser en syndabock att ta ut aggressionerna på. Detta kan kopplas till Lorenz (1967) och hans förklaring av mobbning i djurriket som aggressioner inom gruppen, men att istället för att aggressionen väcks av avvikelser, så väcks aggressionen av oro.

Den andra, och sista förklaringsmodellen är *en värdepedagogisk förklaringsmodell* som menar att skolans kultur ständigt utmanas av annan media och andra kulturer. Om skolan är otydlig med att förmedla dess värdegrund kan detta kan leda till att våld, diskriminering och förakt blir normen, då barnen inte har något annat att knyta an till. Genom att skolans kultur förblir otydlig, och andra

kulturer infiltrerar barnens samspel kan avvikelser direkt komma att bli utsatta och därmed vara startskottet för mobbning.

Några av dess är relativt svårapplicerade på förskolan, vilket i grunden är mitt undersökningsområde. Du som är observant kanske märkt att det väldigt sällan är förskolebarn eller förskoleklasser som diskuteras i den litteratur som använts här. Detta är för att mobbning är ett relativt outforskat område, trots sin omtalade natur, och när man väl talar om det, ser man oftast bara till de våldsammaste uttryck det tar sig, och ofta finner sig dessa väldigt grova uttryck bara i skolan. Så en intressant tanke genom detta blir om ens mobbning finns i förskolan?

2.2.5 Finns mobbning i förskolan?

Flera av pedagogerna i undersökningen påstod att mobbning inte fanns i förskolan, eller att de iallafall inte hade sett något tecken på det. Speciellt Alex uttryckte väldigt klart att:

”jag kan inte säga riktigt att jag har upplevt att det är mobbing, i den nivån som man säger mobbing på förskolan.”

Men å andra sidan sa hen senare under intervjun att:

”man vet ju om att det (mobbning) är i skolan, så jag menar det börjar ju någonstans...”

Love lade vikt på att man måste bygga goda kompisrelationer för att:

”ge barnen någon form av insikt i hur man är i relationer, och då förebygga att det kanske skulle... bli... tillfälle för mobbing någon annan gång kanske senare tillfälle för mobbing någon annan gång kanske senare”.

Jag tolkar det som att både Alex & Love uttrycker samma oro över att mobbning kan ta sin början i förskolan, och att det senare kan ”blomma ut” i riktig mobbning senare i skolåren. Men båda dessa menade att mobbning iallafall inte skedde på deras respektive avdelningar, så är mobbning i förskolan något som helt enkelt inte är så vanligt förekommande? Som motpol var Robin den som var mest uttalande vad det gällde uttryck för mobbning i förskolan. Hen menade att att hen inte bara

sett uttryck på det, utan att det är någonting som är vanligt förekommande på hans arbetsplats. Enligt Robin var mobbning kränkningar som skedde upprepade gånger, och detta hade han som sagt sett uttryck på flertal gånger. Ett exempel Robin gav på detta var:

”Vi har varit med om att, eller jag har varit med om att föräldrar vill inte att flickorna skulle leka med pojkar. Den (barnet) fick inte leka med pojkar, så den håller sig undan och då blev den automatiskt utfrusen för att den flickan var aldrig med i leken.”

Något som verkar skilja Alex & Love från Robin är vad barnen får med sig från föräldrarna. Alex, som visat i citatet ovan, menar att föräldrarna är de som lägger över sina värderingar på barnet och att barnet i sin tur diskriminerar, eller blir diskriminerad beroende på dessa värderingar, exempelvis hur flickan i citatet ovan inte fick leka med pojkar och blev därmed utesluten ifrån lekarna. Robin sa sedan att *”Dom (barnen) kan inte veta vad du har för religion, och dom brukar inte bry sig om dom inte får det av föräldrarna. För barnen kan inte skilja på om "du är muslim", "du är kristen". Det enda dom kan skilja på, det är färgen. För det kan dom se, den seende mobbningen, dom ser att du är brun, dom ser att du är vit, dom ser att du är asiatisk och då kan dom mobba, det har jag varit med om också.”*. Detta ger implikationer på att det inte är bara det Robin kallar för ”den indirekta mobbningen”, eller den mobbningen som är orsakad av diskriminerande värderingar föräldrar gett till sina barn, utan att Robin också sett att barn hoppar på, och mobbar, avvikelser i form av hudfärg och etnicitet. Alltså verkar det som att Robin anser att förskolebarn, i alla fall på hans avdelning, kommer att mobba avvikande barn, det är bara en fråga om vad det är för avvikelser som finns hos offret. Något som blir intressant att titta närmre på är att Robin och Love som sagt kommer från samma förskola, och att Love inte sett några tecken på mobbning trots att Robin har det. Någon som skulle kunna förklara den stora skillnaden i mobbning mellan de två pedagogerna och deras respektive avdelningar är åldern på barnen. Love sa att:

”När det är såpass små barn (1-3 år) så pratar vi ju inte så mycket om mobbing. Det förekommer inte på "det" sättet att det är medvetet på samma sätt som det kanske är med äldre barn”.

Loves barn var år 1 – 3, medan Robins var 2 – 5, någonting som inte framkom var vilka barn i Robins barngrupp som orsakade, eller var utsatta för, mobbning. Var det de äldre barnen i gruppen eller var det alla?

Ett sätt man kan förklara att både Loves och Alex inte sett något uttryck för mobbning kan finnas i Granströms (Thors 2007) förklaringsmodeller. De flesta av dessa modeller är något som inte riktigt hunnit ”hända” för barn i 1 – 5 års åldern. Exempelvis kan det vara svårt för den gruppsykologiska förklaringsmodellen att ta sig till uttryck då arbetsuppgifter inte riktigt existerar med samma krav i förskolan som i skolan, och att det därför inte skulle bli någon oro som är född ur oförståelse från första början. Å andra sidan skulle väl denna modell kunna ta sig till uttryck om ledarskapet på en förskola, eller i en förskoleklass inte vart tillräckligt starkt, eller om barngrupperna var för stora för förskolepedagogerna att sprida trygghet genom sitt ledarskap.

Ytterligare en anledning till att Alex menar att mobbning inte finns i förskolan, eller i alla fall att hen inte har sett något uttryck på det under hela sin 10-åriga karriär, kan man finna i något som Alex själv sa:

” Man sitter liksom inte riktigt och funderar i de frågeställningarna för än man kanske är mitt i det, och jag har aldrig vart mitt i det.”

Alex menar alltså att man inte tänker kring mobbning för än man stått i det, och menar att hen aldrig har gjort det och har därför aldrig tänkt till om mobbning. Men frågan är om hen verkligen inte har sett uttryck på mobbning, eller om hen faktiskt har ”stått mitt i det” men utan att riktigt veta? Kim, som var från samma förskola som Alex, pratade ju trots allt om hur mobbning tog sig till uttryck på deras förskola. Sådär uttryckte sig Kim under intervjun:

”Mobbning kan både vara med kropp och språket, just i den här åldern (Förskoleåldern) är det mer, man kan säga med kroppsspråket liksom: Jamen nu får du inte leka med mig. Så jag skulle definiera det på det sättet. Vi har 4 till 5-åringar, som säger att: du får inte komma hem till mig... sen har vi fyra 5-åringar som är mer: du får inte leka med mig, du får inte komma hem hos mig, såhär små, små saker. Som är mer mobbning tänker jag.”

Alex definierade mycket de konflikter som Kim beskriver som ”retning” som hade som avsikt att låta barnen finna sin plats i gruppen. Skillnaden mellan Alex och Kims definition av ordet mobbning ligger här i, där Alex ser en socialiseringsprocess där barnen försöker finna sin plats i gruppen, och på lång sikt samhället, ser Kim mobbning och exkludering.

2.2.6 Läroplanen för förskolan

Läroplanen för förskolan (2010) har ingen rak definition av mobbning, men har många punkter på plats för att förhindra kränkande behandling, exempelvis:

”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra.”

”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning, och respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.”

Dessa täcker ju uttrycken för många former av mobbning, eller iallafall förbjuder mobbningen från att ta plats, men varför förekommer inte något, som till synes, är något väldigt viktigt och omdiskuterat som mobbning? En artikel från skolverket.se förklarar varför:

”Förr talade man oftare om mobbning, med det begreppet används inte längre i skollagen. Mobbning är en form av kränkande behandling eller trakasserier som innebär en upprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag.” - Skolverket (2013).

Betyder det att vi inte längre anser att mobbning är något som behöver sitt eget begrepp, utan kan istället buntas ihop med all annan diskriminering? Är det så att mobbning är något som är mer intimt med didaktiken och därför inte behövs inom skollagen? I vilket fall som helst har skolverket markerat att mobbning är någonting som man talade om förr och att de emigrerar ifrån begreppet mobbning för att istället bunta ihop det med all annan diskriminering.

2.2.7 Migrationen från begreppet Mobbning

Eftersom att skolverket har valt bort att använda begreppet mobbning i exempelvis Läroplanen för förskolan (2010) så blir det som följd att förskolorna inte heller använder begreppet. Ingen av pedagogerna under intervjuerna hade en klar definition av vad mobbning var för något, och inte heller om det ens skiljde sig från annan kränkande behandling, trots att 3 av 4 var högskoleutbildade och den fjärde hade lång arbetserfarenhet, och att Love dessutom hade ansvar för hens förskolas likabehandlingsplan. Detta kan bero på just att skolverket valt att migrera ifrån användandet av begreppet mobbning, och att förskolepedagogerna då inte har någon större anledning att diskutera just mobbning då man mer pratar om diskrimineringar eller kränkningar som täcker många, om inte alla, av de uttryck som mobbning ligger bakgrund till.

Om man syftar tillbaka till nationalencyklopedin så är ju definitionen endast *”när en människa eller en grupp utsätts för olika typer av elakheter gång på gång.”* så enligt NE är mobbningens funktion eller intention är inte viktig för dess definition, utan det är bara uttrycket, eller resultatet av mobbningen som är det som står i centrum.

Jag tror inte att man kan förklara allt som mobbning innefattar med ett begrepp, jag tror snarare att själva begreppet ”mobbning” bidrar till den förenklade synen av mobbning som vi har idag. Det är ett begrepp som är mycket större och läskigare än vad det först visar sig som, och i den utsträckning stödjer jag verkligen skolverkets beslut om att migrera ifrån begreppet och istället fokusera på diskriminering som stort. Men å andra sidan kan man tydligt se i de fall där mobbning diskuteras att mobbning är någonting som behöver speciella åtgärder. Ta exempelvis Granström (Thors 2007) och hans presentation av de olika förklaringsmodellerna för mobbning. För var och en av de olika förklaringsmodellerna följde ett förslag på hur man skulle kunna åtgärda mobbning som var orsakad av en viss modell, om man exempelvis identifierat I uppsatsens introduktion nämnde jag Ljungström (2006) och hans påstående om att mobbning är någonting som kräver en korrekt definition då en felaktig definition kan leda till att man åtgärdar en mobbnings-situation som en vanlig konflikt snarare än att motverka mobbningen. Om vi exempelvis tittar tillbaka till Granströms (Thors 2007) olika förklaringsmodeller kring mobbning kan vi se att det finns flera olika orsaker till att mobbning kan uppstå. Alla dessa förklaringsmodeller är väl förankrade i forskning, alltså har man kunnat se flertal situationer där dessa modeller kan appliceras som en bakgrund och förklaring till varför mobbningen skedde. Respektive modell kräver mycket olika åtgärder, så det är därför väldigt viktigt att kunna identifiera vad det är som ligger till bakgrund, då trots att det ofta tar sig till liknande uttryck, har det helt olika intentioner.

3 Sammanfattning

Det här är uppsatsens sammanfattande, och därmed, avslutande del. För att summera resultaten av uppsatsens material och analys kommer jag att gå igenom min frågeställning ifrån syftet.

Finns det variationer i förskolepedagogers definitioner av mobbning?

Vid flera tillfällen i undersökningen framkom det inte bara att de pedagoger jag intervjuade hade mycket olika definitioner kring mobbning utan dessutom att ingen av dem hade en klar bild av vad mobbning är för något. Samtliga försökte att definiera begreppet genom att beskriva situationer där de tycktes att se tecken på att mobbning sker snarare än att rakt av ge en definition av det. Vid första anblick kan det tyckas vara mycket märkligt att förskolepersonal inte har stenkoll på vad precis mobbning är för något. Men om man exempelvis betänker Granströms (Thors 2007) olika förklaringsmodeller och hur mycket de varierar sig i både uttryck och bakgrund, samt att skolverket beslutat att röra sig ifrån begreppet mobbning, så känns det verkligen inte så konstigt att dessa förskolepedagoger inte har särskild koll på begreppet.

Hur menar förskolepedagoger att mobbning tar sig till uttryck i förskolan, om alls?

Samtliga pedagoger i undersökningen hade väldigt olika uppfattningar om hur, eller om, mobbning tar sig till uttryck i förskolan. Bland de två förskolor och fyra pedagoger som jag intervjuade var det en som tyckte sig se mobbning komma till uttryck och en som inte tyckte det per förskola. Kim pratade under sin intervju om hur hen definierade mobbning genom att hen sett att barn på hans förskola exkluderade varandra genom att säga att ”du får inte komma hem till mig” eller ”du får inte leka med mig. Alex å andra sidan, som jobbade på samma förskola som Kim, menade att hen i alla fall inte hade sett någon mobbning, utan pratade om en sorts ”retning” där målet inte var att mobba någon, utan snarare klura ut sin roll i gruppen.

På den andra förskolan var resultaten liknande. Robin menade starkt att mobbning fanns och gav sig ofta till uttryck i hans förskola och avdelning. Hen la även väldigt stor vikt på något hen kallade för ”den seende” mobbningen, alltså att någon mobbade, eller blev mobbad på grund av att barnets föräldrar hade förbjudit interaktion med, eller starkt uppmanat hat mot, vissa folkgrupper eller religioner. Det fanns även mobbning som var orsakad av visuellt annorlunda utseende såsom hudfärg menade Robin. Robins kollega Love å andra sidan menade att hen själv inte hade sett någon

mobbning, utan pratade istället om ”kompisteman” som gick ut på att lära barnen hur man bör föra sig i relationer för att förhindra sociala otrevligheter senare i deras liv.

Så tar sig enligt förskolepedagoger mobbning till uttryck? Det beror på pedagogens definition av mobbning. Kim såg mobbning där Alex såg social utveckling. Robin menade att mobbning tog sig till uttryck ofta i en barngrupp som var mellan 2 – 5 år gamla medan Love som hade barngrupp med barn i åldrarna 1 - 3 menade att man inte talade om mobbning för än barnen var äldre.

Är det någon skillnad i förskolepedagogers definitioner av mobbning och kränkande behandling?

Samtliga pedagoger förutom en i undersökningen ansåg att det fanns skillnad mellan mobbning och kränkande behandling. Det som skiljde sig var hur kränkande behandling, respektive mobbning definierades och hur de två var annorlunda:

Alex menade att det var intentionerna bakom en kränkning som definierade om det var mobbning eller inte. En kränkning kan vara oavsiktlig, medan mobbning inte kan vara det.

Robin pratade om hur skillnaden mellan en kränkning och mobbning var att en kränkning var något som antingen kunde ske avsiktligt, eller oavsiktligt någon enskild gång. Mobbning däremot var något som kom tillbaks upprepade gånger.

Love sa att hen uppfattade kränkning som något som var väldigt heltäckande. Alltså att begreppet kränkning inkluderade uttryck för mycket orättvis behandling. Medan hen satte mobbning under samma ”tak” som en kränkande behandling, men att hen såg mobbnign som ett sorts ”dotterbegrepp” till mobbning.

Och detta tar oss slutligen till Kims svar på denna fråga och därmed arbetets avslutande diskussion.

3.1 Avslutande diskussion

När jag ställde frågan ”*Skiljer sig definitionen av mobbing från definitionen av kränkande behandling?*” till Kim under hans intervju svarade han, som tidigare nämnt, efter en tids eftertanke att ”*Jag vet inte, jag kan inte svara på den frågan.*”. I analys & resultat-avsnittet tolkade jag detta genom att han tidigare gett en relativt skakig definition av begreppet mobbing, och att han därför inte kunde ta ställning till denna följdfråga. Det kanske kan tyckas mystiskt att en förskolepedagog inte har en klar definition av vad mobbing är för något, men om man tänker efter, är det verkligen så konstigt att Kim inte hade någon klar definition av mobbing och att han inte kunde peka ut någon skillnad mellan det och kränkande behandling?

För att återknyta till rubriken ”Migrationen från begreppet mobbing” så har skolverket på senare tid valt att gå ifrån begreppet mobbing till att istället definiera det som en form av kränkande behandling eller trakasserier. Så egentligen är det inte så konstigt att Kim kanske inte har en så klar definition av begreppet då vi inte längre i skollagar talar om det. Jag kan även som förskolelärostudent vid Södertörns Högskola säga att vi ytterst få gånger ens lyft begreppet mobbing i diskussioner kring kränkningar och trakasserier. Pedagoger och administrationer talar helt enkelt inte om mobbing lika mycket som förr, eller i alla fall inte om begreppet.

Det har gått från att vara ett relativt obskyrt etologiskt begrepp, till att bli ett ”modeord” och ses som ett stort problem i skolor till att åter igen börja tyna bort. Men bara för att begreppet i sig börjar försvinna innebär ju inte det att diskussioner kring, och strävan efter, likabehandling för alla, försvinner med begreppet mobbing. Tvärtom diskuteras och belyses likabehandling mer än någonsin i dagens skolvärld. Men för att återkoppla till Granströms (Thors 2007) förklaringsmodeller kring mobbing, så känns mobbing som något som är otroligt komplicerat och som behöver drastiskt olika åtgärder baserat på vilken bakomliggande process som ligger bakom själva mobbningen.

Med det, är det verkligen okej för oss att gå ifrån begreppet mobbing för att istället bunta ihop det med annan kränkande behandling? Det känns som att mobbing var någonting som vi i skolvärlden aldrig riktigt fick grepp om, och aldrig riktigt löste då enligt skolverket (2010) så är mobbing fortfarande ett stort problem då enligt en studie de utfört är 6 – 7% av alla skolungdomar i årskurs 4 – 9 utsatta för någon form utav mobbing.

Det känns som att vi istället för att försöka fortsätta att finna en lösning på problemet, till slut bara gav upp slut och marscherade vidare mot att lösa andra problem inom likabehandling. Detta är självklart bara min tolkning av det hela men för att återkoppla till Ljungström (2006) i uppsatsens introduktion om att mobbning är någonting som kräver ett helt skiljt tillvägagångssätt jämför med annan konflikthantering så känns det inte som att mobbning är ett begrepp vi är redo att överge än.

Om våra förskolepedagoger inte vet vad mobbning riktigt är, och om det förekommer i förskolan som det bevisligen i alla fall i denna studien ofta gör, hur ska de då veta hur de ska handskas med det? Enligt mig måste vi av denna anledning diskutera mobbning, dess definition och funktion, mer utförligt och djupgående än tidigare, jag tror inte vi är redo att överge begreppet än, utan tvärtom behöver belysa det mer än någonsin.

Som avslut vill jag tacka alla som vart involverade i denna studie, mina intervjuade pedagoger ”Kim, Alex, Robin & Love”, för att ni ställt upp på undersökningen och tagit tid ut ur era upptagna dagar för att dela era åsikter, min handledare för sitt engagemang och stöttande, och slutligen vill jag tacka DIG för visat (eller påtvingat) intresse!

4 Källförteckning

Litterära Källor

Ahrne, G & Svensson, P. 2011 "Handbok i kvalitativa metoder" Stockholm: Liber.

Asklund, L & Ödman, M. 1963 "Föräldraboken" Malmö & Helsingfors: Bernces förlags AB

Lindberg, B. 2003: Trygghet och Äventyr. Om Begreppshistoria. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien

Ljungström, K 2006: "Mobbing i skolan: Ett kompendium om mobbing samt om mobbingsbehandling enligt Farstametoden". Stockholm: Ordkällan/Pedaktiv

Lorentz, K. 1967: Aggression: Dess bakgrund och natur. Stockholm: Norstedts

Löfdahl A, Hjalmarsson M & Franzén K. 2014 "Förskollärarens metod och vetenskapsteori" Stockholm: Liber

Skolverket 2010: "Läroplanen för förskolan"

Thors, C. 2007: "Utstött – en bok om mobbning". Stockholm: Lärarförbundets förlag

Thurén, T. 2013 "Vetenskapsteori för nybörjare." Stockholm: Liber.

Ytterhus, B. 2003 "Barns sociala samvaro – Inklusion och exklusion i förskolan" Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Larsson, A. 2008: Mobbningsbegreppets uppkomst och förhistoria: En begreppshistorisk analys. Hämtat från: http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/larsson13_1.pdf den 9 Oktober 2014.

Nationalencyklopedin Hämtat från:

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/mobbning#mobbing-bland-barn-och-ungdomar> 10 November 2014

Skolverket 2013: Kränkningar och mobbning. Hämtat från:

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/krankningar-och-mobbning> den 17 November 2014.

Vetenskapsrådet (1990). Forskningsetiska principer, human och socialvetenskapliga studier.

Hämtad från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> den 7 Oktober 2014.